Statsforvalteren i Innlandet

Vår dato: 20.01.2022
Vår ref: 2021/7480
Deres dato: 15.11.2021
Deres ref:

Saksbehandler, innvalgstelefon
Erica Neby, 62 55 11 65

Nye Veier AS

Att. Knut Roland

Åkersvika naturreservat – avslag på søknad om å legge to nye spillvannsledninger i reservatet

Med hjemmel i verneforskriften for Åkersvika naturreservat § 3 a og c samt § 5 a, jf. naturmangfoldloven § 48, avslår Statsforvalteren i Innlandet søknaden fra Nye Veier AS om å legge to nye spillvannsledninger gjennom reservatet inklusive medfølgende hogst, masseutskiftning og motorisert ferdsel. Se våre vurderinger nedenfor.

Bakgrunn

I forbindelse med en dispensasjonssøknad sendt til oss fra Norconsult AS 29. juni 2021 om å sanere en gammel spillvannsledning og legge to nye ledninger gjennom Åkersvika naturreservat, ble Statsforvalteren oppmerksom på at samme tiltak var utført i reservatet i 2018/2019. Norconsult AS fikk innvilget sin dispensasjonssøknad, blant annet fordi at det ikke fantes et annet alternativ utenom reservatet siden det kun gjensto å oppdimensjonere siste ledningsstrekning på ca. 300 meter frem til pumpestasjonen på Hveberg. Av disse 300 meterne ligger ca. 40 meter i reservatet. Det ble stilt en rekke vilkår til dispensasjonen for å minimere inngrepene i reservatet, slik at tiltaket kunne tolereres.

Etter litt leting i vårt arkivsystem og telefonsamtaler med Nye Veier AS, ble det klart at den eneste kommunikasjonen om sanering/oppdimensjonering av spillvannsledningene i reservatet utført i 2018/2019, var en e-postutveksling mellom BetonmastHæhre Anlegg AS og Statsforvalteren fra oktober 2018. Der skriver BetonmastHæhre Anlegg AS at de skal åpne opp to eksisterende grøfter, den ene til en overvannsledning som går ut i Flagstadelva og den andre til en spillvannsledning. Overvanns-ledningen skal rustes opp. De skal begrense inngrepet til å ikke berøre mer areal enn nødvendig. De ber om en dispensasjon fra verneforskriften for Åkersvika naturreservat, dersom tiltaket ikke faller inn under de generelle unntakene i verneforskriften.

Vi svarte i brev av 9. oktober 2018 at vi mente at dette tiltaket faller inn under det generelle unntaket i verneforskriften § 4 g og at de dermed ikke trengte en dispensasjon fra verneforskriften for Åkersvika naturreservat. Vi presiserte at vi forutsatte at det var eksisterende grøft som skulle åpnes opp og eksisterende overvannsledning som skulle utbedres, ikke nye grøfter eller ledninger.

E-postadresse: sfinpost@statsforvalteren.no
Sikker melding: www.statsforvalteren.no/melding
Postadresse: Postboks 987 2604 Lillehammer
Besøksadresse: Gudbrandsdalsvegen 186, Lillehammer Parkgata 36, Hamar
Telefon: 61 26 60 00
www.statsforvalteren.no /in
Org.nr. 974 761 645

Det er tillatt å vedlikeholde eksisterende bygninger, gjerder, vanningsanlegg, grøftesystemer og andre anlegg og innretninger ifølge verneforskriften for Åkersvika naturreservat § 4 g. I ettertid har det blitt tydelig at et areal på ca. 2,5 dekar (2530 m^2) innenfor reservatet har blitt snauet for skog, og at jordmassene med røtter til trærne som en gang var der har blitt kjørt bort. I dag er arealet treløst, planert og delvis tilsådd (se figur 1).



Figur 1. Tiltaksområdet fotografert 20. april 2021 (til venstre) og 3. oktober 2016 (til høyre). Lyserød strek eiendomsgrense, mørkerød strek er reservatsgrense.

Deler av det nå treløse arealet vist i figur 1 ble innvilget å hogge i forbindelse med anleggsbeltehogst i forkant av bygging av ny E6 i 2016 og i forbindelse med erosjonssikring langs Flagstadelva i 2019, men hva som har skjedd utenfor disse to arealene og hvorfor det er et så stort areal som nå er treløst og planert, ba vi Nye Veier AS om å sende oss en dispensasjonssøknad om, selv om tiltaket ble utført i 2018/2019, slik at vi kunne behandle den etter verneforskriften for Åkersvika naturreservat.

Søknaden

Den 15. november 2021 mottok vi en søknad fra Nye Veier AS om å sanere eksisterende spillvannsledning og erstatte denne med to nye spillvannsledninger i eksisterende trasé. Alternativ trasé utenom reservatet var ikke praktisk mulig, ifølge søknaden. Hæhre Entreprenør AS var ansvarlig for tiltaket og ledningseier HIAS fulgte prosessen tett. Tiltaket ble utført ved at vegetasjon ble fjernet og eksisterende grøft åpnet. Ledningen ligger i ca. 100 meters lengde innenfor reservatet. Tiltaket startet opp høsten 2018 og ble avsluttet våren 2019. Tiltaket innebar graving med gravemaskin og transport av masser og materiell inn og ut av anlegget. Alt støyende arbeid var avsluttet innen april 2019.

Vi mottok 20. desember 2021 dronebilder fra anleggsområdet og en justert søknad som sa at eksisterende spillvannsledning måtte holdes i drift mens de nye ble bygget. Derfor ble de nye ledningene etablert parallelt med eksisterende ledning. Dette medførte behov for en grøft som var ca. 3 m bred i bunn og 5-6 m bred på toppen. I tillegg var det behov for plass til maskiner og transport av masser. Arbeidet blir dermed ganske plasskrevende. Etter at omkobling til nye ledninger ble gjort, ble gammel ledning sanert og området ble satt i stand, ifølge søknaden.

Vi mottok 10. januar 2022 opplysninger om at eksisterende (nå gammel) spillvannsledning ble plugget og ligger igjen i grøfta på deler av strekningen, ettersom eksiterende spillvannsledning måtte være i drift til det to nye spillvannsledningene var komplette. Noe rør nærmest påkoblingspunktet ble sanert, men eksakt hvor mye rør som er fjernet er uklart. Dersom alt skulle fjernes, ville inngrepet blitt mer omfattende, ifølge søknaden.

Åkersvika naturreservat
Åkersvika naturreservat ble opprettet 1974 og har status som Ramsarområde og dermed internasjonal verdi som våtmark. Formålet med opprettelsen av naturreservatet er å bevare et verdifullt våtmarksområde som et dynamisk og komplekst innlandsdelta med kroksjøer og meandere og med stor variasjon i naturtyper, blant annet rike utforminger av bløtbunn, sumpmark, fuktenger, flomskogsmark og fastmarksskogsmark. Området har særlig stor betydning for biologisk mangfold i form av raste- og hekkeområder for våtmarksfugl og som leve- og voksested for sjeldne og truede plante- og dyrearter. Det er en målsetting å beholde verneverdiene i en god tilstand og eventuelt videreutvikle dem.

Ifølge verneforskriften for Åkersvika naturreservat § 3 a er vegetasjonen i vann og på land, herunder døde busker og trær, vernet mot skade og ødeleggelse. Det er forbudt å fjerne planter og sopp (inkludert lav) eller deler av disse fra reservatet. Planting eller såing av trær og annen vegetasjon er forbudt. Ifølge § 3 c i verneforskriften må det ikke iverksettes tiltak som kan endre naturmiljøet, som f.eks. oppføring av bygninger, anlegg, gjerder, andre varige eller midlertidige innretninger, parkering av campingvogner, brakker e.l., henleggelse eller opplag av båter, framføring av luftledninger, jordkabler, kloakkledninger, bygging av veier, drenering eller annen form for tørrlegging, uttak, oppfylling eller lagring av masse, utføring av kloakk eller andre konsentrerte forurensningstilførsler, henleggelse av avfall, gjødsling, kalking eller bruk av kjemiske bekjempningsmidler. Opplistingen av tiltak er ikke uttømmende. Forskriften § 5 sier at all ferdsel skal skje varsomt og at det skal tas hensyn til vegetasjon, dyreliv og kulturminner. Videre sier § 5 a at det er forbudt med motorisert ferdsel på land og på is i reservatet.

I verneforskriften § 4 g heter det at vernebestemmelsene ikke er til hinder for vedlikehold av eksisterende bygninger, gjerder, vanningsanlegg, grøftesystemer og andre anlegg og innretninger. Forskriften § 6 c åpner også for at det er tillatt med nødvendig motorisert ferdsel i forbindelse med drift og vedlikehold av vanningsanlegg, pumpestasjoner og offentlige anlegg og innretninger. Tilbygg, ombygginger, gjenoppføringer, utvidelser av anlegg etc. er ikke å betrakte som vedlikehold og det er derfor søknadsplikt for planer om slike tiltak. Dette er presisert i forvaltningsplanen for Åkersvika naturreservat.

Et naturreservat er den strengeste verneformen etter naturmangfoldloven. Det er derfor et overordnet mål om å holde naturreservater mest mulig fri for permanente tekniske anlegg og innretninger. I de spesifiserte dispensasjonsbestemmelsene i verneforskriften er det *ikke* gitt åpning for å gi tillatelse til oppføring av nye bygninger eller tekniske anlegg. Søknader om dette må derfor behandles etter naturmangfoldloven § 48. Denne bestemmelsen åpner for at det kan gis dispensasjon dersom det ikke strider mot vernevedtakets formål og ikke kan påvirke verneverdiene nevneverdig, eller dersom sikkerhetshensyn eller hensynet til vesentlige samfunnsinteresser gjør det nødvendig. I tillegg må søknaden vurderes etter de miljørettslige prinsippene i naturmangfoldloven §§ 8-12, jf. naturmangfoldloven § 7 om prinsipper ved offentlig beslutningstaking, og vise hvordan disse er vektlagt.

Statsforvalterens vurdering
Kunnskapen om verneverdiene i naturreservatet er god. Sist oppdatert med kartlegginger i forkant av revisjonen av verneforskrift og grenser i 2016 i forbindelse med ombyggingen av E6 gjennom området, samt registreringer av arter og naturtyper i Naturbase og Artskart. Det gjøres også årlige fugletellinger i reservatet. Statsforvalteren vil på dette grunnlaget fastslå at kunnskapen om artene og området er god og oppfyller kravet i naturmangfoldloven § 8.

Området hvor tiltaket er utført og som det nå søkes om dispensasjon for å gjennomføre, ble i 2016 tatt inn som kompensasjonsareal for areal som gitt tapt i forbindelse med utbygging av firefelts E6. Arealet besto i 2016 av flomskogsmark på finmateriale, som er en rødlistet naturtype i kategorien *nær truet*. Argumentene for å ta inn dette arealet i reservatet i 2016 var blant annet at:

Meandrerende elvestrekninger er blitt en sjelden naturtype i Norge. Dersom det foreslåtte utvidelsesområdet kalt Flagstadelva nord *innlemmes vil dette tilføre Åkersvika naturreservat en lengre meandrerende elvestrekning. Selv om tidligere elvebreddforsterkende tiltak begrenser elvas muligheter for å meandrere naturlig i framtida, så framstår strekningen allikevel i dag som ei elveslette med meandrerende elvesvinger. Den rødlistede plantearten vassveronika er påvist i ei evje av Flagstadelva innenfor delområdet. Som følge av klimaendringer og tilpasninger til et endret klima er det også etter Fylkesmannens oppfatning viktig å bevare våtmarksområder og elvestrekninger mest mulig i naturlig tilstand. Med bakgrunn i naturfaglige og landskapsmessige verdier mener Fylkesmannen at delområdet kvalifiserer for innlemmelse i reservatet.*

Sitatet ovenfor er hentet fra Fylkesmannen i Hedmarks (nå Statsforvalteren i Innlandet) tilrådning om grensejustering av Åkersvika naturreservat i juli 2015, i forbindelse med utbygging av firefelts E6 gjennom reservatet. Vassveronikaforekomsten det vises til i sitatet lå midt i området som nå er treløst og planert. Vassveronika er en rødlistet art i kategorien *sårbar.* Siden vi vet hvilken type natur og arter som har gått tapt i dette prosjektet, samt hvor stor utstrekning prosjektet har hatt, mener vi at føre-var-prinsippet i naturmangfoldloven § 9 får lite relevans i denne saken.

En påvirkning av et økosystem skal vurderes ut fra den samlede belastningen som økosystemer er eller vil bli utsatt for, ifølge naturmangfoldloven § 10. Åkersvika naturreservat har en stor samlet belastning i dag. Dette skyldes flere store inngrep i og langs reservatet over flere år, samt summen av mange små inngrep i reservatet. For å bøte på ett av de største inngrepene i reservatet, nemlig bygging av firefelts E6 gjennom reservatet, ble det omsøkte arealet tatt inn som kompensasjon for andre arealer som ble bygget ned. Når vi nå ser omfanget av tiltaket dere søker om å få dispensasjon til, er det klart at for oss at dette tiltaket har økt belastningen på reservatet.

Dels er kantsona av gråor- og heggeskog langs Flagstadelva delvis fjernet, dels er en høyproduktiv, fuktig løvskog borte. Kantsoner langs elver er svært viktig for artene som lever i og i nærheten av elva. Kantsona bidrar blant annet med skygge, næring, skjul og hekkeplasser. Den hindrer også erosjon og næringsavrenning. Det sistnevnte er særlig aktuelt siden området grenser inntil dyrket mark. Skogen fungerer også som en økologisk korridor for viltarter i reservatet, og har forbindelser til omkringliggende grønnstruktur.

Naturmangfoldloven § 11 om at kostnadene ved miljøforringelse skal bæres av tiltakshaver har stor relevans i denne saken, siden det vil være kostbart å legge ledningene utenom reservatet samt å fjerne gamle ledninger i reservatet.

Vi kan ikke se at dere har vurdert nærmere å legge ledningene utenom reservatet. Dere skriver at *alternativ trasé utenom reservatet ikke var praktisk mulig*. For oss ser det ut å være fullt mulig å legge de nye ledningene utenfor reservatsgrensa i sørvest, siden det er dette som nå blir gjort for gjenværende ledningsstrekning frem til pumpestasjonen, med unntak for kryssing av Flagstadelva. Hadde man gjort dette, ville man unngått at et ca. 2,5 dekar stort løvskogsareal ble fjernet, både over bakken og under. Mulighetene for å få tilbake denne skogen nå er svært redusert, da man har fjernet alt av skoglige byggesteiner slik som for eksempel stubber, røtter, død ved, bunnvegetasjon,

sopphyfer etc. Måten dette tiltaket har blitt utført på, er ikke i tråd med naturmangfoldloven § 12 om miljøforsvarlige teknikker, driftsmetoder og lokalisering som er miljøforsvarlig.

Dispensasjonshjemmelen i naturmangfoldloven § 48 er ment å være en sikkerhetsventil for tiltak som ikke kunne forutses eller spesielle/særskilte tilfeller som ikke ble vurdert på vernetidspunktet. Det finnes tre alternativer i § 48 som det kan vurderes å gi dispensasjon til;

1. tiltak som ikke strider mot vernevedtakets formål og ikke kan påvirke verneverdiene nevneverdig
2. dersom sikkerhetshensyn gjør det nødvendig.
3. dersom hensynet til vesentlige samfunnsinteresser gjør det nødvendig.

Vi kan ikke se at det omsøkte tiltaket faller inn under noen av disse tre alternativene. Tiltaket er i strid med verneformålet og kan påvirke verneverdiene nevneverdig, siden man har fjernet en ca. 2,5 dekar stor løvskog med alt naturlig innhold som kunne ha ført til at skogen reetablerte seg selv. Man har fjernet en rødlistet naturtype, et kompensasjonareal og forekomsten av en sårbar art. Tiltaket kan ikke klassifiseres som et nødvendig sikkerhetstiltak, siden dette normalt sett betyr sikkerhet for liv og helse, smittsomme sykdommer fra dyr og sikkerhet mot omfattende og direkte skade på eiendom. I nødvendighetskriteriet ligger det at sikkerhetshensynene må være av kvalifisert art, og at det ikke er praktisk mulig å ivareta dem ved tiltak utenfor verneområdet eller ved tillatte eller mindre inngripende tiltak innenfor verneområdet. Tiltaket er heller ikke av vesentlig samfunnsmessig betydning, siden det betyr tungtveiende hensyn av nasjonal betydning. Dette kan være for eksempel viktige kommunikasjonsanlegg som flyplasser, jernbaner eller større samferdselsprosjekter. Saker som har stor lokal interesse eller regional betydning er ikke tilstrekkelig som grunnlag for dispensasjon etter dette alternativet.

Konklusjon

Med hjemmel i verneforskriften for Åkersvika naturreservat § 3 a og c samt § 5 a, jf. naturmangfoldloven § 48, avslår Statsforvalteren i Innlandet søknaden fra Nye Veier AS om å legge to nye spillvannsledninger gjennom reservatet og medfølgende hogst, masseutskiftning og motorisert ferdsel. Vi kan ikke se at det finnes hjemmelsgrunnlag i hverken verneforskriften for Åkersvika naturreservat eller i naturmangfoldloven § 48 for å tillate et så stort inngrep i reservatet. Siden det har vært utført omfattende fjerning av vegetasjon og masse i reservatet, er mulighetene for å få tilbake løvskogen som tidligere vokste på arealet begrenset. Vi vil sende dere et eget brev om hvordan vi mener at arealet skal kunne tilbakeføres til natur, alternativt andre løsningsmuligheter.

Klageadgang

Dette vedtaket kan påklages av en part eller annen med rettslig klageinteresse, jf. forvaltningsloven § 28. Frist for å klage er tre uker fra vedtaket er mottatt. Klagen stiles til Miljødirektoratet, men sendes til Statsforvalteren i Innlandet.

Med hilsen

Vebjørn Knarrum (e.f.)
avdelingsdirektør

Erica Neby
seniorrådgiver

Dokumentet er elektronisk godkjent

Kopi til:

Signe Louise Berthelsen	Børstad Gård, Børstadalleen 112	2318	Hamar
HÆHRE ENTREPRENØR AS	Postboks 279	1301	SANDVIKA
Hans Olav Wedvik	Børstad Gård, Børstadalleen 112	2318	Hamar
BETONMASTHÆHRE INNLANDET AS	Postboks 9416 Grønland	0135	OSLO
Hamar kommune	Postboks 4063	2306	HAMAR
Bård Wetten	Vienvegen 28	2318	HAMAR
HIAS IKS	Postboks 4065	2306	HAMAR
ADVOKATFIRMAET JOHNSRUD & CO AS	Postboks 194	2302	HAMAR
NORCONSULT AS	Postboks 626	1303	SANDVIKA
Ellen Merete Hveberg	Midtvangvegen 9	2323	Ingeberg

Mottakerliste: